

Városdiplomáciával az illiberalizmus ellen

Article by Benedek Jávor

April 9, 2020

Orbán Viktor elveszítette a fővárost. Bár vannak arra utaló jelek, hogy a miniszterelnök megpróbálja majd megnehezíteni a budapesti vezetés munkáját, az ellenzék elkötelezett amellett, hogy többek között a külpolitika eszközeivel szálljon szembe. Jávor Benedekkel, Budapest brüsszeli kirendeltségvezetőjével beszélgettünk.

Green European Journal: Az ellenzék budapesti győzelmét követően Ön lett a főváros brüsszeli képviseletének vezetője. Korábban nem sokat lehetett hallani erről az intézményről, mesélne róla?

Jávor Benedek: Budapestnek 2003 óta van képviselete Brüsszelben, ami teljesen normális, ha azt vesszük, hogy az európai fővárosok – vagy fővárosi régiók – többsége megjeleníti magát az európai intézmények felé. Sőt, sok országban a vidéki régióknak is létezik brüsszeli érdekképviseleti irodája, hiszen rengeteg olyan európai uniós szabályozás és döntés születik, amely közvetlenül befolyásolja az önkormányzatok életét, tehát ezen döntések meghozatalánál elemi fontosságú, hogy a települések képviseltessék magukat és bemutassák az érdekeiket.

Emellett Budapest brüsszeli jelenlétét nyilvánvalóan indokolja egy speciális helyzet is: tavaly október 13-án, az önkormányzati választásokon ugyanis az ellenzék nyerte Budapestet, és ezzel létrejött egy olyan társbérlet, ahol a kormány és a főváros vezetésének a politikai színezete különbözik egymástól. Azt látjuk ugyan, hogy a magyar kormány egyelőre egy kicsit kivárási taktikát alkalmaz, nem indult be azonnal egy gőzhenger a fővárossal szemben, de hosszú távon azzal számolunk, hogy a kormány számos olyan lépést fog tenni, amely megnehezíti a főváros és Karácsony Gergely főpolgármester dolgát. Ez az új szabályozási eszközök bevezetésén túl a pénzügyi források elvonását is jelentheti – ebből a szempontból tehát a képviseleti iroda egyik fontos feladata az lesz, hogy megpróbáljuk a lehető legtöbb uniós forrást felkutatni és elhozni a főváros számára. Ezáltal pedig valamelyest kompenzálunk az adott esetben szűkülő forrásokat és lehetőségeket.

Nem merült fel a városvezetésben, hogy a brüsszeli képviselet esetleg felesleges pénzkidobás lenne, egy eleve szűkös forrásokkal rendelkező főváros számára?

A korábbiakkal ellentétben az új fővárosi vezetésnek van egy nagyon határozott külpolitikai elképzelése: szeretné, ha Budapest visszakerülne a nemzetközi városdiplomáciai térképre, és emiatt egy sokkal ambiciózusabb, stratégiaileg átgondolt és aktívabb fellépést vár el a brüsszeli irodától. A települések és a nagyvárosok szerepe jelentős mértékben felértékelődött a nemzetközi kapcsolatokban, de Budapest eddig teljesen kimaradt a városdiplomáciai boomból – a főváros előző vezetésének lényegében nem voltak nemzetközi kapcsolatai.

Az új fővárosi vezetésnek van egy nagyon határozott külpolitikai elképzelése: szeretné, ha Budapest visszakerülne a nemzetközi városdiplomáciai térképre.

Ezt pótolni szeretnénk és szerencsére nagyon jó partnerekre találtunk a V4-es fővárosok vezetésében, amelyek szintén ellenzéki pozícióból irányítják az adott tagállam fővárosait, és sokszor nagyon hasonló problémákkal és lehetőségekkel is néznek szembe, mint Budapest. Tehát nagyon szoros együttműködést szeretnénk megvalósítani – nem csupán a pénzszerzés, hanem a közös szempontok, közös érdekek együttes képviselése révén is.

Mekkora csapattal dolgozik?

Korábban ketten dolgoztak a képviseleti irodán – tulajdonképpen őket vettem most át. A következő hónapokban szeretnénk ezt egy négy fős irodává fejleszteni, ahol külön munkatárs foglalkozik a pályázatokkal és az uniós források megszerzésével. A főváros pénzügyi lehetőségeit is figyelembe véve ez egy optimális méretű iroda lenne – amelyik nem kerül túl sokba a fővárosnak, de mégis képes lehet arra, hogy nagyon határozottan és intenzíven megjelenítse Budapestet az uniós intézményekben, és építse a város nemzetközi kapcsolatait. Egyébként Karácsony Gergely választása részben éppen azért esett rám, amikor felkért erre a feladatra, mert EP-képviselőként kiterjedt kapcsolatrendszert alakítottam ki az uniós intézményekben, ideértve például a DG REGIO-t (ami a Bizottság régiókkal és a városokkal kapcsolatos uniós szakpolitikáért felelős szervezeti egysége). Én pedig boldog vagyok, hogy ezek a tapasztalatok, ez a kapcsolatrendszer, amit az elmúlt öt évben EP-képviselőként felhalmoztam, nem vész el, hanem ebben a szerepben Budapest és a budapestiek javára tudom fordítani.

Egyértelmű volt, hogy megtartja azokat a munkatársakat, akik korábban ott dolgoztak?

Én nem vagyok híve a politikai alapú tisztogatásoknak. Nyilván áttekintettem, hogy kik ezek a munkatársak, és arra a következtetésre jutottam, hogy ők alapvetően szakmai alapon kaptak megbízást erre a munkára. Tehát miért ne tennénk egy próbát azzal, hogy együtt tudunk-e dolgozni? Az elmúlt években a fővárosnak annyira nem volt elképzelése arról, hogy mit szeretne Brüsszelben megjeleníteni, hogy még arról is elfeledkezett, hogy politikailag megszállja az intézményt.

Ha valamiben problémát kell látnom, az inkább az, hogy a képviselet irodája jelen pillanatban a Magyar Fejlesztési Központ épületében helyezkedik el, számos állami intézmény, illetve állami tulajdonú cég társaságában. Gyakorlatilag a kormányzat irodájában üldögélünk, ami felvet olyan kockázatokat, amelyek nem kívánatosak. Ezen tehát változtatni fogunk, és az iroda el fog költözni.

2009-ben a főváros közgyűlése elfogadott egy olyan előterjesztést, amely szerint másfél millió euróért vett volna magának egy saját, 300 négyzetméteres irodát Brüsszelben, ahol többek között kiállítóterem és konferencia-központ is lenne. Ez nem valósult meg?

Nem tudom, hogy mi lett ezzel a tervvel, mi ugyanis jelenleg egy bérelt irodában vagyunk. De a felvázolt 300 négyzetméteres iroda sem lett volna kirívó Brüsszelben. Prágának például egy teljes épület áll a rendelkezésére a brüsszeli európai negyed egyik reprezentatív terén. Az úgynevezett Prague House-ban a lobbi és érdekképviselési tevékenységen túl rendezvényeket és kulturális programokat is szerveznek, ami nyilván egy sokkal intenzívebb és látványosabb megjelenítése a városnak. Budapestnek egy ilyen intenzitású jelenlétre nem lesznek forrásai.

De azt várhatjuk, hogy látványosabb lesz, mint az elmúlt években?

Már most elindítottuk a közösségi média jelenlétünket, a főváros pedig a teljes online megjelenését meg fogja újítani, aminek keretében a brüsszeli képviselet is kap egy rendes honlapot. Egyébként mióta december közepén Karácsony Gergely bejelentette, hogy megbíz ennek a képviseletnek a vezetésével, már több szó esett ennek az irodának a tevékenységéről és munkájáról, mint az elmúlt 10-15 évben összesen. Tehát biztos vagyok abban, hogy látványosabb és láthatóbb lesz.

Sőt, már most is komolyan elindult a képviselőn a munka: Mivel a Népszava napilap információi szerint a kormányzat megpróbálja elterelni az európai uniós forrásokat a főváros felől, elkezdtek az egyeztetést az uniós intézményekkel, jeleztük, hogy van egy komoly aggodalom, és kértük, hogy a Bizottság ne hagyja jóvá olyan terveket, amelyek újraírnák a 2020 utáni hétéves költségvetésben biztosítandó uniós források elosztását, és a főváros vagy más ellenzéki városok politikáját büntetnék.

A kormány azt állítja, nincsenek ilyen tervek.

A magyar kormány mellébeszél. Letagadták, hogy lenne ilyen terv, miközben én magam is a birtokába jutottam annak az prezentációnak, amit a kormány december 10-én az Európai Bizottságnak tartott. Ebben egyértelműen felvázoltak egy olyan tervet, amely megszüntette volna azokat a területi alapú operatív programokat, amelyek célzottan az egyes statisztikai régiókhoz allokáltak volna pénzeket. A változások következtében a kormányzat maga bírálhatta volna el, hogyan osztják el területileg – ami egyben megnyitja annak lehetőségét is, hogy Budapesttől elvonjanak forrásokat. Én az elmúlt tíz év tapasztalata alapján azt gondolom, hogy amennyiben a kormány a szakmai szempontok figyelembe vétele nélkül (vagy azok mellőzésével), létrehoz egy olyan rendszert, amelyben lehetősége lesz az uniós pénzeket politikai alapon kiosztani, akkor azzal a lehetőséggel élni is fog.

Magyarország a mostani Európai Bizottságban a bővítési és szomszédságpolitikai portfólióra hajtott, amit végül meg is kapott – miért volt ez fontos Orbán Viktornak?

Orbán Viktor az elmúlt években bőven Magyarország határain túl gondolkodott – egy ideje már saját illiberális modelljének az exportjával is kísérletezik. Szeretne egy minél erőteljesebb befolyást kialakítani a dél-kelet-európai régióban, aminek jele többek között, hogy Észak-Macedóniában és Szlovéniában kormányközeli magyar szereplők bevásárolták magukat a szélsőjobboldali sajtóba. A befolyásnak az egyik nagyon hatékony eszköze az, ha a magyar kormányhoz közel álló biztos felügyeli a bővítési és szomszédságpolitikai területet.

Szerintem teljesen egyértelmű és egyébként logikus is a magyar kormány részéről, hogy azon dolgozik, hogy a regionális befolyását erősítse. Ami viszont teljesen érthetetlen, hogy Ursula von der Leyen miért engedett a magyar kormány igényeinek és miért kínálta oda a bővítési és szomszédságpolitikai portfóliót a magyar biztosnak. Amikor az első jelölt, Trócsányi László elbukott az európai parlamenti meghallgatásán, még akkor is lehetőség lett volna portfóliócsere – tehát nem egy véletlen lépés volt ez a bizottsági elnök részéről, hanem nagyon következetesen, jelentős nyomás ellenére adta oda ezt a portfóliót a magyar kormány delegáltjának.

Várhelyi Olivér kinevezését nagyon problémásnak látom, hiszen a magyar kormány delegáltjaként úgy kell majd felügyelnie a csatlakozásra váró országok demokráciateljesítményét, a jogállamiság érvényesülését vagy a korrupció elleni küzdelem hatékonyságát, hogy a politikai háttérrel, azaz a magyar kormány maga is élen jár a jogállamiság lebontásában, valamint az uniós pénzek aktív elsíbolásában és korrupció felhasználásában.

A Bizottság egy nagyon komoly hitelességi deficitet vállalt be Várhelyi Olivér kinevezésével, aki egyébként nemcsak a kormányháttér miatt problémás – a korábbi magyar állandó képviselő vezetőjeként személyesen blokkolt számos fontos EU megállapodást, amely a szomszédságpolitika részeként az EU környezetében lévő országokkal való együttműködések erősítésére volt. Ezzel együtt nem tudom megjósolni, hogy a gyakorlatban Várhelyi úr hogyan fog teljesíteni – a közös európai értékeket és érdekeket fogja szolgálni, vagy inkább a magyar kormány megbízásából fog tevékenykedni. Ezt az elkövetkező hónapok-évek mutatják meg.

Mondta, hogy együttműködnek a V4 es fővárosokkal. Ezt hogyan kell elképzelni?

December 16-án Budapesten találkoztak a négy visegrádi főváros főpolgármesterei, és alá is írtak egy értéknnyilatkozatot Szabad Városok Szövetsége – Pact of Free Cities címen. Ez azért is fontos, mert azt tapasztaltam az elmúlt években, hogy a közép-kelet-európai régióról elkezdett egy nagyon rossz kép kialakulni Nyugat-

Európában. Egyre többen gondolják, hogy ez egy illiberális tendenciákra nyitott, populizmus befolyása alatt lévő, korrupció régió. Ennek a képnek a megszilárdulása nem csupán meglehetősen kellemetlen és megalázó számunkra, hanem nagyon konkrét hátrányokkal is járhat – hiszen például a következő hét éves pénzügyi ciklus tervezésénél ez a meggyőződés már befolyásolhatja a döntéshozókat. Éppen ezért szerintünk rendkívül fontos, hogy megmutassuk, hogy létezik egy nyitott, az európai integráció iránt elkötelezett, a sokszínűséget támogató, a klímaváltozás elleni küzdelem iránt mélyen elkötelezett Közép és Kelet-Európa – és ezt jelenítik meg ezek a nagyvárosok.

A találkozón világossá vált, hogy a négy főváros vezetői nagyon sok mindenben egyetértenek – annak ellenére, hogy nagyon különböző politikai háttérből érkeznek: Varsó főpolgármestere az EPP-tagpárt Polgári Platform jelöltje volt, Prágát a Kalózpárt képviselője vezeti (akik egyébként az Európai Parlamentben a zöld frakcióban ülnek), Pozsony vezetése a szlovák köztársasági elnököt is adó, liberális-progresszív Szlovákia Mozgalom képviselője. Budapesten pedig egy ellenzéki koalíció jelöltjeként a zöld-baloldali Párbeszéd tagja, Karácsony Gergely a főpolgármester. Tehát meglehetősen sokszínű a politikai háttér, mégis az alapvető értékekben gyakorlatilag maradéktalanul egyetértés volt – és abban is, hogy rengeteg hasonló érdek, szempont és probléma tapasztalható a négy visegrádi fővárosban, amelyek nagyon hasonló fellépést is igényelnének.

Közös igényként merült fel, hogy az uniós források minél nagyobb része közvetlenül legyen elérhető a nagyvárosok számára – nem csak azért, mert egyes tagországok politikai alapon megpróbálhatják megfosztani városokat az uniós fejlesztési forrásoktól, hanem azért is, mert a mostani kihívások – például a klímaváltozás elleni fellépés – olyan feladatokat hárítanak a nagyvárosokra, amelyek indokolnák, hogy gyorsan és közvetlenül férjenek a forrásokhoz. Nem szerencsés, ha az EU konkrét, számszerű kötelezettségeket ír elő a városok számára, például a városi közlekedés dekarbonizációja, a közösségi közlekedés elektrifikációja kapcsán, aztán a forrásokat meg odaadják a kormányoknak, hogy osszák el valahogy. Még adott esetben baráti viszonyt ápoló kormányzatok és városvezetések közt is okozhat ez feszültséget, nem hogy olyan politikai kényszertársbérletben, mint amiben Budapesten kell dolgoznunk. A V4-es fővárosok vezetőivel el is kezdtünk lobbizni azért, hogy a 2020 után költségvetésben jelenjenek meg a városok feladataihoz és kötelezettségeihez illeszkedő, közvetlenül pályázható források. Hosszabb távon ki szeretnénk terjeszteni ezt a lobbitevékenységet: a V4-es együttműködésen túl, nem csak a közép-kelet-európai régióban, hanem azon túl is szeretnénk további együttműködő partnereket találni – Zágráb és Bukarest mellett Bécs, Párizs vagy Barcelona vezetését is szeretnénk megnyerni ennek az ügynek. Az eddigi tapogatózó tárgyalások biztatók.

A magyar miniszterelnök is szokta emlegetni, hogy a fővárosok hajlamosak progresszívabb irányba menni, mint az ország többi része. Egy olyan helyzetben, amikor a nagyvárosok lesznek a progresszív politika motorjai, hogyan tudjuk elkerülni azt, hogy ne alakuljon ki egy újult polarizáció a város és a vidék között?

Magyarország GDP-jének körülbelül negyven százalékát Budapest termeli meg, tehát Budapest fejlődése az ország egészének hasznát – és nem is tud az ország érdemben előrelépni, hogyha Budapest nem lép előre. Itt tehát kapcsolódik egymáshoz a főváros és a vidék sorsa. Mi a Budapestnek járó uniós forrásokat nem úgy akarjuk lehívni, vagy Budapest érdekeit nem úgy kívánjuk képviselni, hogy azok a vidéki Magyarországra rovasára menjenek. Mi azt próbáljuk megértetni, hogy a vidék és a nagyvárosok – ezen belül Budapest – közösen, együtt tudja sikeressé tenni Magyarországot. Tehát ha az országos politikában elkezdik gáncsolni a fővárost, azzal az ország egészének is rosszat tesznek. A főváros ezen felül szoros együttműködésre törekszik a vidéken győztes ellenzéki polgármesterekkel – a száz legnagyobb településnek ugyanis közel a felét az ellenzék nyerte meg. Nem egy Budapest-vidék (vagy a magyar politikai tradícióban népi-urbánus) ellentét reprodukálására törekszünk, hanem arra, hogy Budapesten keresztül az ország egésze egy huszonegyedik századi, sikeres, fenntartható fejlődési pályára álljon.

Az új budapesti vezetés egyik első lépése az volt, hogy kihirdette a klímavészhelyzetet. Erre miért volt

szükség?

A klímavészhelyzet kihirdetése elsősorban egy politikai deklaráció, ami tükrözi a főváros vezetésének az elkötelezettségét a klímaváltozás elleni fellépés iránt. Tudomásul vesszük, hogy tényleg az utolsó pillanatban vagyunk és kevés időnk van már, hogy közösen cselekedni tudjunk a klímaváltozás kezelhető keretek között tartása érdekében. Emellett jelzése annak is, hogy a főváros ezt tudomásul véve, maga is elsődleges prioritásként fogja tekinteni az ezzel kapcsolatos intézkedéseket.

A gyakorlati intézkedések tekintetében a négy hónapja hivatalba lépett új vezetés egyelőre elsősorban tervezési fázisban van, de már most vannak nagyon konkrét elképzelések arról, hogyan tudunk a gyakorlatban is tenni a klímaváltozás ellen. Egyeztetünk az európai intézményekkel egy nagyszabású épületenergetikai program meghirdetéséről, amit reményeink szerint, részben vissza nem térítendő támogatásokból és részben az Európai Beruházási Bank hiteléből tudnánk finanszírozni. Ez egy több tízezer budapesti háztartásra kiterjedő, komplex felújítási program lenne, amivel érdemi kibocsátáscsökkentést tudnánk elérni. De ugyanilyen nagyszabású programokat tervezünk a közlekedésfejlesztés területén – részben az előregedett közösségi közlekedési járműpark cseréjével. A helyzet nem csak a klímaváltozás hanem a levegőminőség szempontjából is tragikus. Magyarország ellen több mint tíz éve folyik egy kötelezettségszegési eljárás a rossz levegőminőség miatt, az országban évente körülbelül 16 ezer ember hal meg idő előtt a levegő szennyezettsége miatt, tehát itt is sürgős fellépésre van szükség.

A klímaintézkedések és a levegőminőség-intézkedések szorosan összefüggnek egymással, és sokszor az, amit az egyik cél elérése érdekében megvalósítunk, a másik cél teljesítését is szolgálhatja. Gondoljunk csak a zöldterületek növelésére: ezzel nem csupán szén-dioxidot kötünk meg, de a zöldterületek jelentősen hozzájárulunk a levegőminőség javításához, rengeteg szennyező anyagot szűrnék ki, és egyébként klímaalkalmazkodási lépésként is tekinthetők. A parkosított, zöldfelületekkel gazdagon ellátott közterület maximális hőértékei 4-5 fokkal alacsonyabbak lehetnek, mint egy leaszfaltozott, kövel burkolt területnek.

Mennyire köti meg a kezüket, hogy a magyar kormány az elmúlt években megnyirbálta a polgármesterek hatáskörét?

Jelentősen. Súlyos politikai probléma, hogy Budapest önállóságát a kormányzat az elmúlt tíz évben nagyon jelentősen lecsökkentette – pénzügyileg is. Jelenleg a Budapesten képződő adóbevételeknek körülbelül másfél százaléka marad a fővárosnál, a többi megye be a központi költségvetési kalapba. De a csökkenő hatáskörök miatt is nagyon kiszolgáltatott helyzetben vagyunk. Hogy csak egy példát mondjak: a korábban megépült négyes metró uniós támogatásának egyik feltételeként a fővárosi vezetés vállalta, hogy bevezet egy belvárosi behajtási díjat. A Tarlós-féle vezetés viszont ezt kilenc éven keresztül gyakorlatilag elszabotálta. A jelenlegi fővárosi vezetés elkötelezett lenne egy megfelelően kivitelezett behajtási díj-rendszernek a kialakítása iránt, de ehhez olyan döntéseket kellene meghoznia, amelyek nem mennek a kormány hozzájárulása nélkül – a kormány pedig blokkolja ezeket a döntéseket.

Szinte végig többes szám első személyben beszélt. Ez azt jelenti, hogy a brüsszeli teendői mellett Budapesten is várnak önre feladatok?

Egy csomó feladat – legyen szó az uniós pályázatok felhajtásáról vagy az uniós intézmények és a főváros közötti közvetítésről – egyszerre történik Budapesten és Brüsszelben, tehát nyilvánvalóan be fogok kapcsolódni ezeknek a projekteknek és stratégiáknak a gyakorlati kivitelezésébe, valamint megvalósításába. Ez nem azt jelenti, hogy én fogom megtervezni az új zöldfelületi stratégiát, de a főváros számít arra, hogy a környezetpolitika, a környezetvédelem terén meglévő tapasztalataimmal segítsen a fővárost – azaz a szakmai hozzájárulásomat is megtegyem a releváns kérdésekben.

Mekkora szerepet tud játszani a magyar diaszpóra, amelynek sok képviselője ott van Brüsszelben, Berlinben, Londonban és több másik európai nagyvárosban?

Miután a főpolgármester úr felkért, hogy vezessem a Brüsszeli delegációt, a főváros külügyi stábjával elkezdtünk kidolgozni egy külügyi stratégiát – és ebben komoly szerepet szánunk a külföldi magyar diaszpórának. Szeretnénk egy olyan hálózatot kialakítani, ami Budapest-barátai jelleggel összeköti azokat a külföldön tartózkodó, ott élő, ott dolgozó magyarokat, akik az ottani beágyazottságukat, kapcsolatrendszerüket, lehetőségeiket fel tudják használni arra, hogy Budapestet segítsék.

Mit jelent az európai zöldek számára, hogy új vezetése van Budapestnek?

Én úgy gondolom, hogy Karácsony Gergely megválasztásával az európai zöld politika is egy óriási lehetőségre tett szert. Ma az európai zöld politikai pártok számára az egyik legégetőbb probléma az, hogy beszorulnak-e Észak-Európába vagy képesek lesznek-e kinyújtani a csápjaikat és hadállásokat foglalni a dél-európai és a közép-kelet-európai régióban is. A 2019-es EP választás nagyon sikeres volt a zöldek számára a magországok területén, de a déli és a keleti tagállamok tekintetében rosszabb a helyzet, mint volt. Ebből a szempontból rendkívül fontos, hogy Karácsony Gergely már december 10-én ellátogatott Brüsszelbe és találkozott mind az Európai Zöld Párt (EGP) mind a zöld frakció képviselőivel. Szerintem rendkívül fontos, hogy éppen egy illiberális, populista és euroszeptikus ország fővárosát irányítja egy zöld politikus. Bízom benne, hogy ez lehetőséget tud adni arra, hogy Magyarországon is megerősítsük és rendbe rakjuk a zöld politika megjelenítését, valamint az ország határain túl is létrehozhatunk olyan együttműködések, amelyek segíthetnek abban, hogy a zöld politika más országokban is meg tudjon kapaszkodni és meg tudjon erősödni.

Benedek Jávor is a Hungarian Member of the Greens/EFA group in the European Parliament for Párbeszéd Magyarországért (Dialogue for Hungary), and was a founding member of the environmental NGO Védegylet (Protect the Future!).

Published April 9, 2020

Article in Hungarian

Translation available in English

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/varosdiplomaciaval-az-illiberalizmus-ellen/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe.

In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space.

Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.